

Sven Agricola Leijonmarck

Sven Leijonmarck föddes i Finland år 1649. Han innehade Finsta gård i Roslagen under åren 1688-1728. Det finns mycket att säga om denne man. Jag har funnit två dokument som kortfattat beskriver hans liv. Det ena återfinns i Nordisk familjebok, det andra i ”Birgittas Finsta”, skrivet av Carl Henning Ryttersson.

En del uppgifter nämns i Nordisk familjebok men inte av Ryttersson. Och vice versa. I Nordisk familjebok står det t ex att Leijonmarck blev fängslad av Karl XI. Där om berättar Ryttersson ingenting. Däremot berättar Ryttersson att Leijonmarck var på Stockholms slott när detta brann år 1697. I Nordisk familjebok omnämns ingenting om slottsbranden.

Följande står att läsa i

Nordisk familjebok, första och andra utgåvan (”uggleupplagan”).

Leijonmarck, Sven, ämbetsman. Född i Finland d. 25 febr. 1649. Föräldrar: prosten och kyrkoherden i Uskela Christernius Agricola och Britta Forssenia – såsom den förste i släkten, hvilken beträdde tjänstemannabanan, ändrade han sitt fädernnamn till Åkerman och Åkermarck och slutligen, när han adlades, till Leijonmarck.

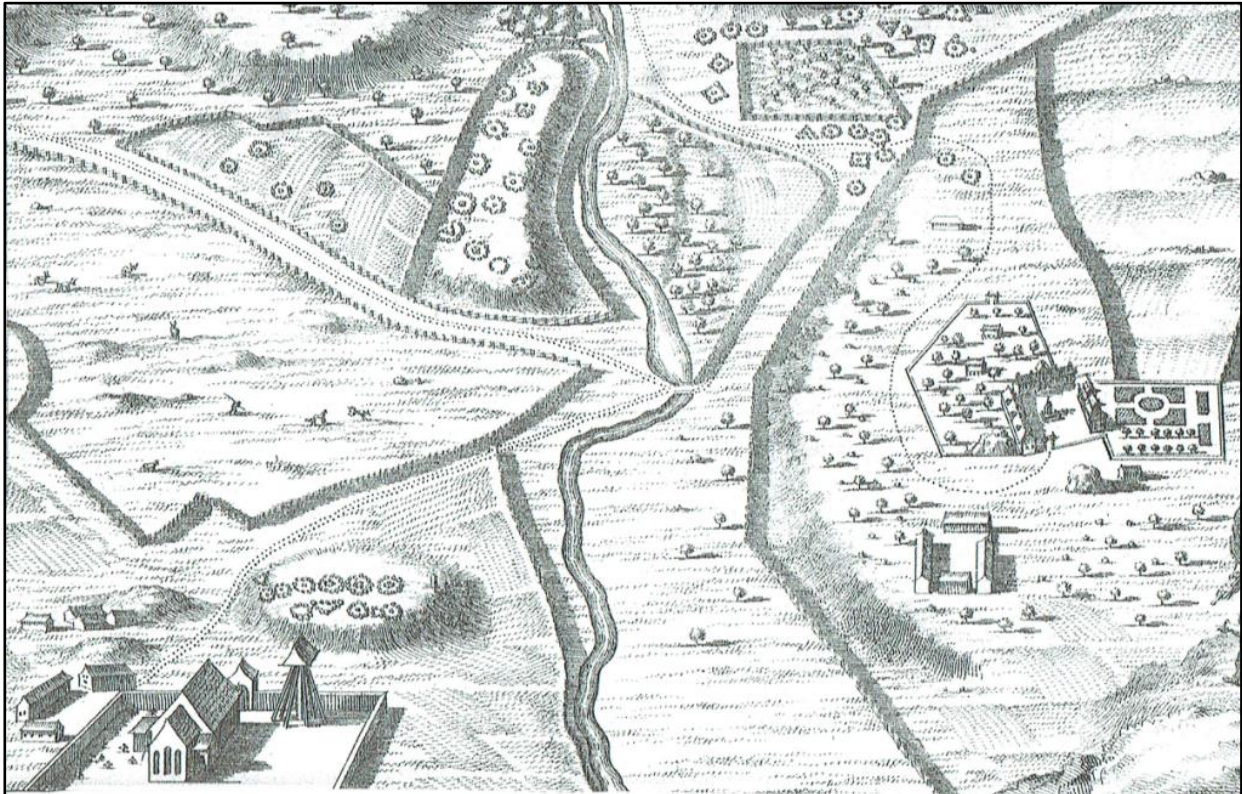
– Han hade efter idkade studier i Åbo och Uppsala blivit förordnad till landssekreterare i Uppland, hvarifrån han 1683 befordrades till krigsfiskal och ett par år senare till advokatfiskal i kammarrevisionen. 1686 utnämndes han till sekreterare i riksarkivet. Adlad sistnämnda år, förordnades han 1689 till ledamot i lagkommissionen, blef 1701 vice president i Åbo hofrätt, från hvilket ämbete han 1721 tog avsked med landshöfdingetitel. Död på sin egendom Finsta i Uppland d. 26 juli 1728.

- Såsom sekreterare i riksarkivet erhöll han i uppdrag att med ledning af de där förvarade handlingar söka utreda frågan om det gamla kopparkompaniet och dess förmodade försvinnningar från kronan. Hans efterforskningar ledde honom till den öfvertygelsen, att flera af de beskyllningar, reduktionskommissionen framställt mot kompaniet, voro orättvisa. Detta under då varande förhållanden djarva påstående förfäktade han icke blott inför kommissionen utan även hos konungen, hvilket hade till följd, att L. blef kastad i fängelse. Han slapp likväl undan med att göra reduktionsledamöterna offentlig afbön, men den undergångna behandlingen kvarlämnade hos honom en djup ovilja mot enväldet och införde honom i den opposition, som under Carl XII:s senare regeringsår förberedde och efter hans död genomförde en inskränkning i regeringssättet.

– L. fullbordade utgifvandet af beskrifningarna till Dahlbergs "Suecia antiqua" samt författade en stor mängd betänkanden i juridiska och politiska frågor. Han var en af sin tids lärdeste män. - Gift 1: 1680 med Magdalena Adlersköld och 2: 1696 med Elisabet Berghult.

Är det männe Leijonmarcks förtjänst att Finsta säteri kom med i "Suecia antiqua et hodierna"?

Utsnitt ur Suecia antiqua et hodierna med Skederids kyrka och nuvarande centrala Finsta.

Kopparstick av Johannes van den Aveelen omkring år 1710.

Det finns en skrift som heter "Birgittas Finsta", utgiven år 1984, skriven av dåvarande rektorn vid Finsta Lantbruksskola, Carl Henning Ryttarson. Där skriver han bl a om Leijonmarck.

Ryttarson skriver

Sven Agricola Leijonmarck var prästson, född i Uskela prästgård i Finland. Namnet Agricola försvenskade han först till Åkerman, sedan till Åkermarck och adlades 1686 Leijonmarck. Efter studier i Åbo och Uppsala hade han bland annat varit landssekreterare i Uppsala län och tjänsteman i likvidationskommissionen (Karl XI:s reduktion), innan han blev sekreterare i riksarkivet. Sedermera hade han andra ämbetsmannaupdrag och blev 1701 vice president i Åbo hovrätt. Vid avskedet 1721 fick han landshövdingens titel.

Han var flitig skribent, skrev verser vid bröllop och begravningar och lärda arbeten i historia, juridik och politik. Han var ansedd som en av samtidens lärdeste män.

Då Erik Dahlberg 1693 tillträdde befattningen som generalguvernör i Bremen och Verden uppdrogs på Dahlbergs förslag åt Sven Leijonmarcks att som redaktör ansvara för att arbetet med ”Suecia antiqua et hodierna” fullföljdes.

Vid branden på Stockholms slott 1697 räddade Leijonmarck tillsammans med en medarbetare ungefär en tredjedel av arkivet på slottet.

Under Karl XII:s långa frånvaro från riket bildades inom adeln ett parti, som önskade en politisk omvälvning. Leijonmarck blev en av ledarna och han utgav anonymt en stridsskrift för en regimförändring. Vid riksdagar 1713 och 1714 föreslog man, att prinsessan Ulrika Eleonora skulle bli regent. Leijonmarck med flera uppkallades då till rådet och tillrättavisades av kanslipresidenten Arvid Horn (Ekebyholm).

I slutet av juli 1714 landsattes ryska trupper på Åland. I Uppland företogs då en del försvarsåtgärder. Nästa år förordnades arvprinsen Fredrik till ”generalissimus” och tog högkvarter på Finsta gård.

Hos Sven Leijonmarck på Finsta samlades på sommaren 1715 ett antal betydande personer kring arvprinsen. Där bildades det så kallade Hessiska partiet. Karl XII:s hemkomst hindrade dock en förändring av statsskicket.

”Leijonmarck har kallats för den oppositionella adelsgruppens teoretiker” och ”en av vägröjarna för frihetstidens statsskick”. På Finsta lades också möjligen grunden till den nya regeringsformen av år 1719.

Sven Leijonmarck hade på Finsta ett rikhaltigt bibliotek och han gjorde Finsta till ett slags fideikommiss inom sin släkt. Han var gift tre gånger och hade sju barn. En son stupade vid Poltava 1709 och en vid Villmansstrand 1741. Sven Leijonmarck dog 1728 på Finsta och kistan förvarades i ättens gravkor i Skederids kyrka. Den är nu begravd på kyrkogården där.

Leijonmarck var skribent och debattör. Han skrev bl a dokumentet ”Remonstration”. Där protesterar han mot rådande regler och bestämmelser, som han ville ändra på. Originalet finns på Kungl Biblioteket, tillgängligt för allmänheten. Han anger sina synpunkter på adelns och riddares privilegier. Han har också synpunkter på vad som tillhör Finsta Säteri, som han ägde, med tillhörande privilegier.

Här följer utdrag från de sidor som handlar om Finstas historia och natur.

Remonstration

Av Sven Leijonmarck

Om Finsta Sätesgårds ålder och huru thensamma alreda för Christi födelse i hednatider varit i häfd och bruk.

Att denna sätesgård och orten Finsta, ungefär mitt uti Roslagen belägen, några tusende åhr sedan, och långt för Christi födelse hos sjelfva Hedningar varit i särdeles anseende och värde, det kan

handgripeligen pröfvas af the många ovanliga stora med mångahanda grifter befatte, och deals af naturen der till fullne, deals och med människo arbete och händer sammanbragte Jordhögar, hvilka allenast ett Musquet-skått ifrån gården sju stycken till thalet, uti ett streck Norr till Söder finnas fordom upprättade vara;

Hvilket med skiäl ofvan kan sägas om desse ovanligen store här vid Finsta befintliga och fordom sammanbrachte högar, De förre hvarpå öfrige högar kummel o stensättningar nu finnes äro tydligen danade af något stort vattuflöde, som genombrutit en stor Sandås:

Dessutom finns vid denne gården många andra Ättehögar här och der på Åkrar och backar;

Att hednisk afgudadyrkan och blotande, i synnerhet på dhe 2ne stora beggesides om qvarnen belägne högar, här blifvit fordom föröfvat, dhett utvisa äfven klarligen:

1 Dhe dherpå befintliga uhrigambla monumenter och Rudera.

2 Dher straxt dher in vid af naturen väl vuxne och med revisser och watn genomflytande, samt med springkällor och wattuådror väl försedda gamble Ahle-lunden,

3 Att samma Ahle-lund varit så beskaffat att hon som en holma varit kringfluten, af sjelfva Åhn, eller det ifrån qvarnen kommande ljufligit susande aflöpande vattnet der dhe urgambla Ahleträn med dheras täta löf om Sommaren förorsakar en behaglig skugga;

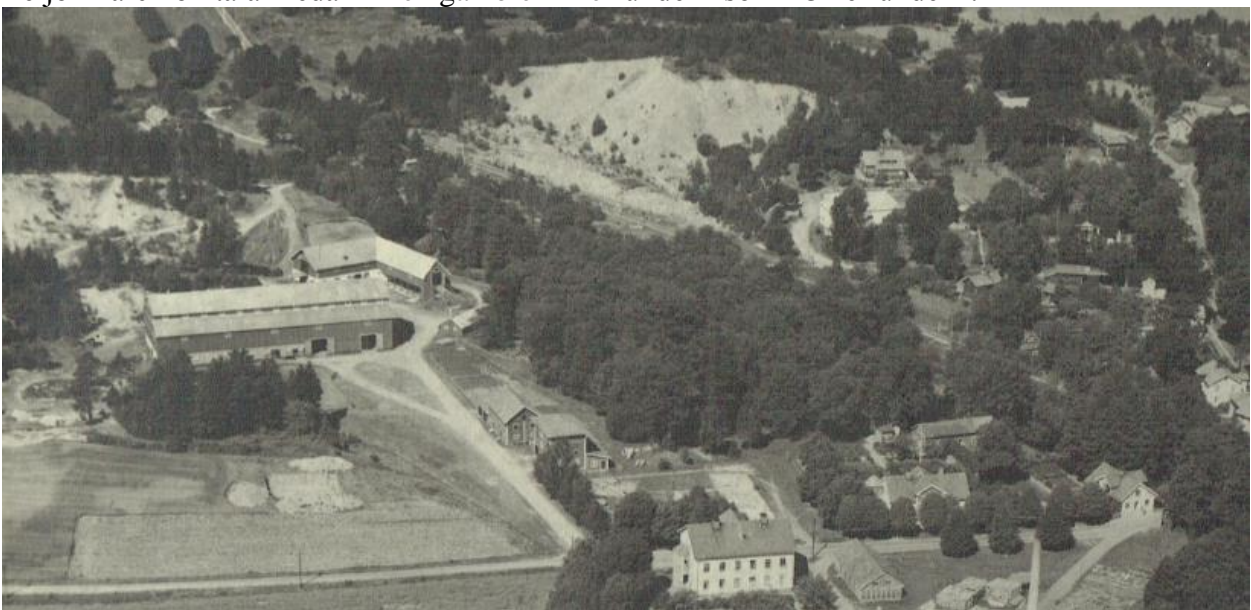
Högen norr om kvarnen år 1927. Foto: Fredrik Schagerström. Upplandsmuseets samlingar. Denna hög kallas idag Grusåsen.

Högen söder om kvarnen år 1964, sedd från Grusåsen. Denna hög utplånades under 1960-talet.

Dessuthan på sådana store högar och bekvämlige sandåsar , som här sju stycken till tahlet rätt märkvärdige finnas, hölts fordom under bahran himmel Ting och folike(?) -sammankomster, som jämte andra Historier, förtahlet till Dahla-lagen förmähler, hvilcka även nu kunna besichtigas och derigenom sannas dhen mångfaldiga afgudadyrkan och vidskiepliga Troon å Lundar och Stenar, som här i Sverige fordom varit i bruk.

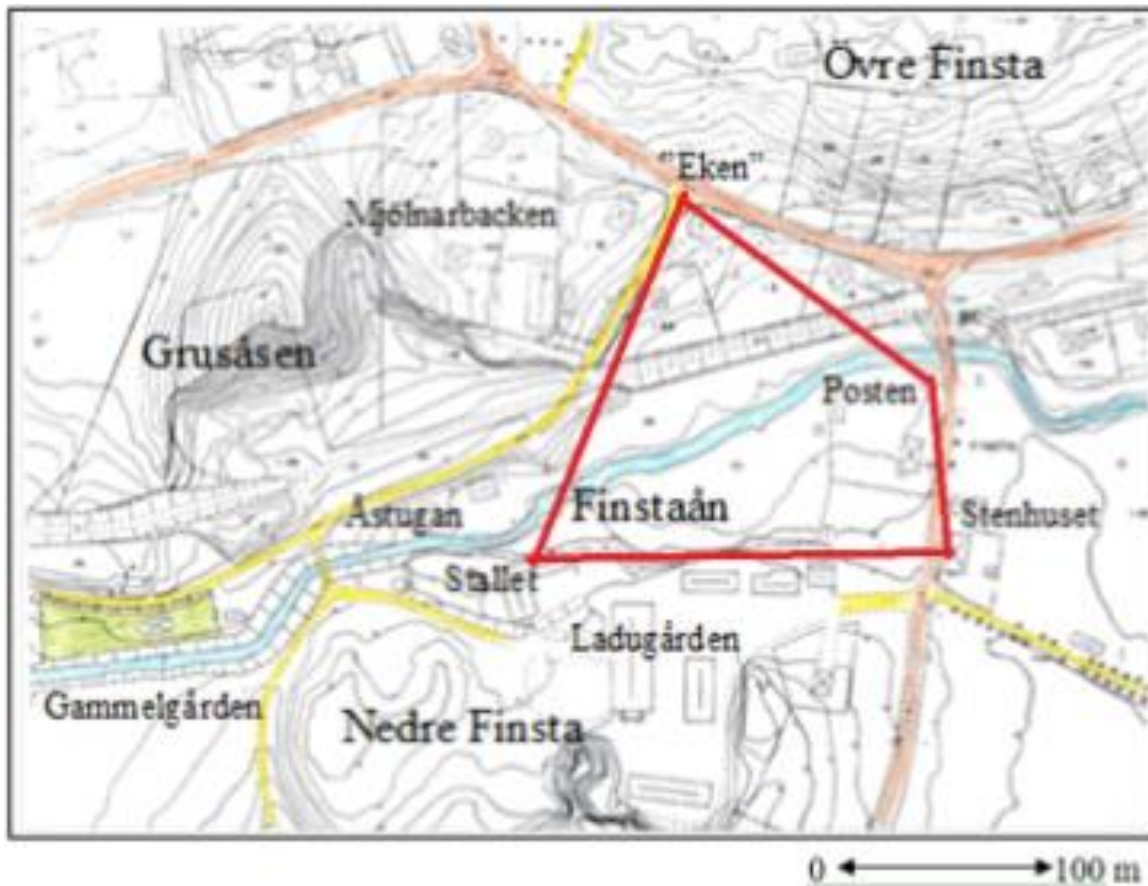
Leijonmarck omtalar nedan ”Den gamble Ahle-lunden” som ”Offerlunden”.

”Den gamble Ahle-lunden” kallas idag Alhagen.
Alhagen ligger centralt i flygbilden.

Flygfoto från år 1951.

På Leijonmarcks tid omfattade "Den gamle Ahle-lunden" ungefär den figur som begränsas av röda linjer på kartan. Figurens yta är ca 20 000 kvadratmeter, vilket motsvarar ca 4 fotbollsplaner. När järnvägen byggdes kom "lund"-delen av Alhagen att begränsas till området söder om järnvägen

Ifrån berörda 2ne högar vid qvarnen, gifves en skön prospect en half mihl åt Wäster, långs åt sjön Björcken, och en mihls väg mot öster öfver ett vidt fält af Åkrar och Engiar ända fram åt sion Lomaren. Som ock denne orten dessutom med många härliga springekiällor, dhem dhe gamle högt skattadt, beziradt(?) finnes;

men thet är ändå mehra eftertänkeligt, att här finnes på then största högden, Norra sidan om qvarnen ännu en stor breed offersteen, hvarpå afgudaprästerna theras offer brändt, och några alnar der ifrån en aflång uphögd spitsig steen, som afguden stått säkert uppå.

Medan ock Herr Doctor Benzelius, hvilken om Antiqviteter god kunskap har, i förliden höst här var, månde han ock bland annat, stiga up på största högden Norr om qvarnen, hvarunder Offerlunden med genomflytande revirer ligger, då hann fann der ännu, som sagt är sjelfva steenhällan, på hvilken afgudaoffret skiedde vara behållen, och femb alnar therifrån en ofantelig lång och spitsig Steen, hvar på Afguden synes hafva stådt.
